

Joanna Duda*

Znaczenie funduszy poręczeń kredytowych w finansowaniu działalności inwestycyjnej polskich i małopolskich MSP

1. Wprowadzenie

Małe i średnie przedsiębiorstwa mają istotny wpływ na rozwój gospodarki. Są elastyczne i szybko dostosowują się do zmian zachodzących na rynku. W tym sektorze pracuje ok. 60% ogółu zatrudnionych, z czego 39,5% zatrudniają przedsiębiorstwa mikro, 15,2% – małe, a 24,4% osób pracuje w przedsiębiorstwach średnich. Sektor MSP ma również znaczny, wynoszący prawie 55%, udział w tworzeniu PKB [witryna internetowa Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości: www.parp.gov.pl].

Mimo to polskie MSP napotkają na wiele barier ograniczających ich działalność inwestycyjną, a tym samym rozwój. Jedną z najczęściej wymienianych oprócz prawnych i legislacyjnych jest bariera finansowa.

Przedsiębiorcy ankietowani przez PKPP „Lewiatan” za czynniki negatywnie wpływające na ich rozwój uznali: złą koniunkturę gospodarczą, dużą niestabilność gospodarowania na rynku polskim, rozumianą jako często zmieniające się przepisy, słaby popyt na rynku polskim oraz unijnym, a także bariery ograniczające dostęp do zewnętrznych źródeł kapitału [www.parp.gov.pl].

W latach 1999–2010 polskie MSP w głównej mierze finansowały inwestycje z wykorzystaniem kapitałów własnych i w niewielkim stopniu wspierały się kredytem bankowym oraz leasingiem, co skutkowało niskim zaangażowaniem MSP w proces inwestycyjny.

Za główne przyczyny ograniczające dostęp do kredytów bankowych uznano przede wszystkim: brak historii kredytowej oraz brak odpowiednich zabezpie-

* AGH Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie, Wydział Zarządzania, Katedra Zarządzania Organizacjami, Kadrami i Prawa Gospodarczego

czeń kredytu. Jednym z rozwiązań tego problemu może okazać się rozwój funduszy poręczeń kredytowych. Dlatego też w niniejszym artykule dokonano analizy funduszy poręczeń kredytowych oraz podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, czy rozwój tych funduszy może przyczynić się do zmniejszenia bariery ograniczającej dostęp polskich MSP do kredytów bankowych.

2. Działalność finansowa i inwestycyjna polskiego sektora MSP w latach 1999–2010

Jak wynika z badań przeprowadzonych przez PKPP Lewiatan w latach 2005–2009, odsetek przedsiębiorców podejmujących działania inwestycyjne oscylował w granicach 42–49%. Udział jednostek, które poniosły wydatki inwestycyjne w drugiej połowie 2008 roku, wzrósł znacznie aż do 56%. Najczęściej inwestowały przedsiębiorstwa świadczące usługi przewozowe, hotelarskie oraz budowlane. Najrzadziej z sektorów działalności takich jak: działalność produkcyjna oraz pozostałe usługi. Jednak w roku 2009 znowu mniej przedsiębiorców podjęło działania inwestycyjne (tab. 1).

Tabela 1

Działania inwestycyjne polskiego sektora MSP w latach 2005–2009

Wyszczególnienie	Odsetek przedsiębiorstw w %				
	2005	2006	2007	2008	2009
Odsetek przedsiębiorstw, które nie realizowały inwestycji	42,7	49,0	47,5	56,6	48,9
Odsetek przedsiębiorstw, które realizowały działania inwestycyjne	34,7	30,8	30,0	42,8	49,9
Odsetek przedsiębiorstw, które rozpoczęły działania innowacyjne	22,5	20,2	22,5	–	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Monitoring sektora MSP, 2009]

W 2010 roku udział firm, które poniosły wydatki inwestycyjne wzrósł do 70%. Mikro- i małe przedsiębiorstwa, w latach 2008–2010, najczęściej inwestowały w jedno przedsięwzięcie kwotę z przedziału od 5000 do 50 000 zł. Natomiast w przypadku firm średnich widać wyraźną różnicę pomiędzy rokiem 2008 (kiedy prawie 40% firm z sektora MSP realizowało inwestycje o wartości z przedziału od 5000 do 50 000 zł), a rokiem 2010, gdy wartość zainwestowanego kapitału

w tej grupie przedsiębiorstw wyraźnie wzrosła – 46% przedsiębiorców najczęściej inwestowało w jedno przedsięwzięcie od 50 000 do 500 000 zł. W tabeli 2 przedstawiono procentowe zestawienie przedsiębiorstw, które przy realizacji inwestycji w poszczególnych latach zainwestowały określone wielkości kapitału.

Tabela 2

Odsetek polskich mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw inwestujących określone wielkości kapitału w latach 2008–2010

Wielkość przedsiębiorstwa	Lata	Odsetek przedsiębiorstw inwestujących określone wielkości kapitału				
		pow. 500 000 zł	50 001 – 500 000 zł	5 000 do 50 000 zł	Poniżej 5000 zł	Nie inwestowano
Mikro	2008	–	5%	37%	19,5%	38,5%
	2009	–	7,5%	23%	30,0%	39,5%
	2010	–	6,5%	34,5%	22,0%	37,0%
Małe	2008	6%	20%	40%	4%	29%
	2009	2,5%	16,5%	45%	3%	33%
	2010	3%	24%	43%	–	30%
Średnie	2008	17%	28%	39,5%	6%	9,5%
	2009	13%	35,5%	31%	4%	16,5%
	2010	25%	46%	21%	–	8%

Źródło: *Trendy rozwojowe sektora MSP w ocenie przedsiębiorców w drugiej połowie 2010 roku*, MG DPiA, nr 1/2011, Warszawa 2011 [10]

Inwestując, firmy bazowały głównie na środkach własnych, bo choć w części z nich zadłużenie wzrosło, to trudno jest to uznać za moment przełomowy w konserwatywnym podejściu do finansowania działalności operacyjnej i inwestycyjnej.

Z badań wynika także, że maleje odsetek małych i średnich przedsiębiorstw, które znacznie zwiększyły poziom swojego zadłużenia. W roku 2004 swoje zadłużenie znacznie zwiększyło 11% respondentów, a w 2009 prawie o połowę mniej (6% respondentów). W latach 2006–2009 ponad połowa ankietowanych przedsiębiorców stwierdziła, że nie mają żadnego zadłużenia i nie planują zadłużać się. Ponad 30% badanych określiła, że ich zadłużenie utrzymuje się na stałym poziomie. Dokładne zestawienie danych na temat zadłużenia polskich MSP w latach 2004–2009 przedstawia tabela 3.

Tabela 3
Poziom zadłużenia polskich MSP w latach 2004–2009

Poziom zadłużenia	Odsetek zadłużonych przedsiębiorstw w %				
	2004	2005	2006	2007	2009
Znaczny wzrost zadłużenia	11,1	12,8	4,9	7,3	6,0
Zadłużenie na stałym poziomie	36,1	45,7	31,3	31,3	30,5
Znaczny spadek zadłużenia	8,5	8,4	2,8	2,5	7,9
Brak zadłużenia	44,3	33,1	61,0	58,9	55,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [12]

Jednocześnie większość przedsiębiorców deklaruje, że posiada zdolność kredytową, ale nie planuje korzystać z kredytu bankowego, tylko 13% respondentów planowała w 2008 roku zaciągnięcie kredytu. Ze względu na kryzys gospodarczy banki znacznie zaostryły kryteria przyznawania kredytów i w 2008 roku ponad połowa przedsiębiorców z sektora MSP otrzymała od banków decyzję odmowną. Prawie 70% przedsiębiorców w latach 2005–2008 nie korzystało z tej formy finansowania (tab. 4).

Tabela 4
Przedsiębiorcy z polskiego sektora MSP posiadający zdolność kredytową w latach 2004–2008

Zdolność kredytowa	Odsetek przedsiębiorców posiadających zdolność kredytową w %			
	2005	2006	2007	2008
Nie ma zdolności kredytowej (przyczyny zewnętrzne)	11,9	8,1	6,2	4,4
Nie ma zdolności kredytowej (przyczyny wewnętrzne)	19,2	10,6	12,6	11,5
Ma zdolność, ale nie planuje kredytu	54,4	68,3	68,8	68,8
Ma zdolność i planuje kredyt	13,4	12,5	12,6	13,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [6]

Polskie MSP napotykają na wiele barier utrudniających im prowadzenie działalności operacyjnej i inwestycyjnej. Jedną z poważniejszych jest bariera kapitałowa. Dlatego też w latach 1999–2009 głównym źródłem finansowania inwesty-

cji polskich MSP był kapitał własny pochodzący z zysku zatrzymanego i kapitału wniesionego przez właścicieli. Drugim źródłem finansowania był kredyt bankowy. W latach 1999–2000 większy odsetek przedsiębiorców korzystał z tego źródła, jednak z czasem banki zaczęły zaostrzać kryteria przyznawania kredytów, głównie ze względu na dużą liczbę kredytów straconych oraz duży odsetek firm funkcjonujących krócej niż jeden rok. Jak podają dane GUS, 50% nowo powstałych przedsiębiorstw funkcjonuje krócej niż jeden rok, a 75% krócej niż trzy lata, dlatego podmioty w grupie MSP często nie mają historii kredytowej. Jak wykazano w tabeli 5 większość banków funkcjonujących w Polsce żąda historii kredytowej od przedsiębiorców MSP starających się o kredyt bankowy (www.gus.pl). Inną przyczyną utrudniającą dostęp do kredytów bankowych jest brak odpowiednich zabezpieczeń kredytu.

Tabela 5

Wymagania banków funkcjonujących w Polsce odnośnie do historii kredytowej

Bank	Wymagania odnośnie do historii kredytowej
BRE Bank	Preferowana historia rachunku za dany rok
Deutsche Bank	Wymaga historii kredytowej
Fortis Bank	Historia z banku prowadzącego rachunek bieżący
Getin Bank	Historia z banku prowadzącego rachunek bieżący
ING Bank Śląski	Badane są trzy lata działalności gospodarczej, jeżeli w tym czasie firma zmieniła bank, mogą być potrzebne dodatkowe informacje o historii kredytowej w innym banku
Kredyt Bank	Wymagana historia współpracy lub opinia innego banku
Nordea Bank	Określane indywidualnie

Źródło: opracowanie własne

Oprócz malejącej liczby przedsiębiorstw korzystających z kredytów bankowych można również zaobserwować coraz mniejsze zainteresowanie przedsiębiorców leasingiem. Strukturę finansowania inwestycji w polskim sektorze MSP w latach 1999–2009 przedstawia tabela 6.

W analizowanym okresie można zauważyć wzrost zainteresowania przedsiębiorców środkami pochodzącymi z funduszy unijnych. Początkowo przedsiębiorcy podchodzili bardzo sceptycznie do możliwości pozyskania tych środków. Większość z nich nawet nie aplikowała o nie (ponad 95%). Jednak w roku 2009, w porównaniu z rokiem 2007, zainteresowanie tą formą współfinansowania

inwestycji wzrosło bardzo istotnie. Ponad 14% MSP znacznie zwiększyło współfinansowanie inwestycji z udziałem środków unijnych. W latach 2007–2009 ponad 11% respondentów pozyskiwało środki z programów pomocowych na stałym poziomie (tab. 7) [6].

Tabela 6

Źródła finansowania działalności inwestycyjnej polskiego sektora MSP w latach 1999–2009

Źródło finansowania	Odsetek przedsiębiorstw w %						
	1999/2000	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kapitały własne w tym zysk zatrzymany	76	86	69,1	73,1	72,6	74,1	64,8
Kredyt bankowy	38	14,2	16,6	12,7	17,4	12,8	17,7
Leasing	24	12,6	10,5	9,0	6,9	–	8,3
Fundusze UE	0	3,6	1,4	1,9	1,9	6,5	7,3
inne	0	0	2,4	3,3	1,2	2,9	1,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [4, 5, 6]

Tabela 7

Odsetek małych i średnich przedsiębiorstw aplikujących o środki z funduszy unijnych w latach 2004–2009

Poziom finansowania ze środków unijnych	Odsetek MSP aplikujących o środki z funduszy unijnych w %				
	2004	2005	2006	2007	2009
Znaczny wzrost współfinansowania ze środków unijnych	3,6	2,7	2,1	3,0	17,9
Finansowanie ze środków UE na stałym poziomie	7,9	16,9	9,8	11,8	11,3
Znaczny spadek współfinansowania ze środków unijnych	0,2	0,6	0,0	0,5	0,9
Nie korzysta ze środków UE	88,2	79,8	8,8	84,6	69,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie [6]

W drugiej połowie 2010 roku 30% przedsiębiorców zadeklarowało wykorzystywanie kredytu w działalności gospodarczej. Spośród tej grupy mikroprzedsiębiorstwa w najmniejszym stopniu korzystały zarówno z kredytów inwestycyjnych jak i kredytów w rachunku bieżącym. Najbardziej aktywne były przedsiębiorstwa średnie. Niestety najczęściej korzystały z kredytów krótkoterminowych, takich jak kredyty w rachunku bieżącym. Nie korzystały natomiast z kredytów na cele inwestycyjne. Te wyniki z jednej strony potwierdzają, że większość przedsiębiorców nie prowadzi działalności inwestycyjnej, a z drugiej, że banki, aby minimalizować ryzyko, chętniej udzielają kredytów krótkoterminowych (tab. 8). Dlatego też, w tym kontekście bardzo ważną rolę odgrywają fundusze poręczeń kredytowych, które scharakteryzowano w dalszej części artykułu.

Tabela 8

Odsetek przedsiębiorców korzystających z kredytów bankowych

Rodzaj kredytu	Odsetek przedsiębiorców korzystających z kredytów bankowych w %		
	Mikroprzedsiębiorstwa	Małe przedsiębiorstwa	Średnie przedsiębiorstwa
W rachunku bieżącym	12	32	46
Obrotowy	5	22	8
Inwestycyjny	4	14	23
Inny rodzaj	2	2	3

Źródło: [10]

Spośród grupy przedsiębiorstw, które realizowały działania inwestycyjne, w okresie poprzedzającym przystąpienie Polski do UE, ponad 60% małych i średnich przedsiębiorców inwestowało w komputery i systemy komputerowe. Te decyzje inwestycyjne wydają się uzasadnione, ponieważ ponad 50% przedsiębiorstw w tamtym okresie nie posiadała systemów komputerowych ani dostępu do Internetu. Przedsiębiorcy kupowali również maszyny i urządzenia produkcyjne zarówno nowe, jak i używane. W roku 2004 inwestowano także w kupno maszyn i urządzeń o podobnych parametrach produkcyjnych do posiadanych, rozwój sieci sprzedaży, poprawę jakości oferowanych usług, zakup nowoczesnych maszyn i urządzeń produkcyjnych. Czynnikiem motywującym do podjęcia wymienionych inwestycji była przede wszystkim chęć podłożenia wzmożonej konkurencji na rynku unijnym [1].

Wyraźna zmiana struktury inwestycji jest widoczna od roku 2005. Większość z przedsiębiorców zaczęła inwestować w nowe maszyny i urządzenia produkcyjne

z myślą o wprowadzaniu na rynek nowych produktów i usług. Od 2007 roku można zauważyć niewielki spadek odsetka przedsiębiorstw zainteresowanych inwestycjami w innowacje, co przejawia się w malejącej liczbie inwestujących w maszyny i urządzenia ze względu na nową technologię (tab. 9). Powodem rezygnacji z innowacyjnych i zarazem kosztownych inwestycji mógł być mały popyt na rynku polskim na produkty innowacyjne oraz problemy z dostępem do kredytów bankowych i innych zewnętrznych źródeł finansowania.

Tabela 9

Struktura inwestycji w polskim sektorze MSP w latach 2005–2010

Rodzaj inwestycji	Odsetek przedsiębiorstw w %				
	2005	2006	2007– –2008	2009	2010
Zakup maszyn i urządzeń ze względu na nową technologię	32,0	29,3	21,9	21,5	21,5
Zakup maszyn i urządzeń o podobnych parametrach produkcyjnych	28,1	34,3	17,9	18,6	18,6
Budowa lub zakup budynków	22,4	18,4	14,9	10,8	10,8
Wymiana maszyn/urządzeń na podobne	27,9	20,1	10,0	9,0	9,0
Modernizacja środków transportu	27,9	23,6	8,4	6,6	6,6
Poprawa jakości	25,9	30,6	7,4	7,4	7,4
Wprowadzanie nowych produktów	30,1	24,3	5,1	4,4	4,4
Dywersyfikacja działalności	–	–	3,8	1,9	1,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [4, 5, 6, 12]

3. Działalność finansowa i inwestycyjna małopolskich mikroprzedsiębiorstw w latach 2009–2010

Powszechnie mówi się, że małe i średnie przedsiębiorstwa napotykają na wiele barier rozwoju i tym samym są mało konkurencyjne. Oprócz barier prawnych i administracyjnych jedną z poważniejszych jest bariera kapitałowa związana z trudnościami pozyskania kredytów bankowych. Przedsiębiorcy mają problemy związane z pozyskaniem kapitału zarówno na działalność operacyjną, jak i inwestycyjną. W związku z tym, że akcesja Polski do UE stworzyła możliwość aplikowania o środki wsparcia, w tej części artykułu zostaną zaprezentowane wyniki badań

własnych autorki przeprowadzone w Małopolsce wśród mikroprzedsiębiorców, którzy aplikowali o środki unijne w ramach działania 6.2 „Zostań Małopolskim Przedsiębiorcą”, w celu sprawdzenia, czy przedsiębiorstwa z tej grupy mają łatwiejszy dostęp do kredytów bankowych.

Badania były przeprowadzone za pomocą kwestionariusza ankiety, realizowano je w dwóch etapach. Pierwszy odbył się w 2009 roku i objął 45 mikroprzedsiębiorców. Drugi odbył się w 2010 roku i objął 30 mikroprzedsiębiorstw. Ze względu na wymogi związane z programem, wszyscy respondenci reprezentowali jednoosobową działalność gospodarczą.

Inwestycje realizowane przez małopolskich mikroprzedsiębiorców były bardzo zróżnicowane pod względem kapitałowym. Ich wartość wynosiła od 10 000 zł do 100 000 zł. Większość przedsiębiorców poniosła nakłady inwestycyjne w wysokości 50 000 zł. Głównie ze względu na wysokość dotacji unijnej, która wynosiła maksymalnie 40 000 zł. Wymogiem programu było zainwestowanie również części kapitału własnego.

Przedsiębiorcy realizowali różnego typu działania inwestycyjne. Inwestowali przede wszystkim w maszyny i urządzenia produkcyjne o podobnych parametrach produkcyjnych do posiadanych, maszyny i urządzenia potrzebne ze względu na nową technologię, poprawę jakości, kupowali również licencje i patenty. Większość z tych inwestycji można uznać za innowacyjne. Wyniki badań przedstawiono w tabeli 10.

Tabela 10

Struktura inwestycji małopolskich mikroprzedsiębiorstw w latach 2009–2010

Struktura inwestycji	Odsetek mikroprzedsiębiorstw, które realizowały inwestycje w %	
	2009 rok	2010 rok
Maszyny i urządzenia produkcyjne	34	18
Maszyny/nowe technologie	32	32
Licencje i patenty	21	21
Nowe technologie	21	43
Ochrona środowiska	3	7
B+R	5	14
Poprawa jakości	37	46
Wdrożenie systemu jakości	–	7
Informatyzacja	24	43

Tabela 10 cd.

Struktura inwestycji	Odsetek mikroprzedsiębiorstw, które realizowały inwestycje w %	
	2009 rok	2010 rok
Modernizacja biur	5	18
Szkolenia	5	–
Transport	–	4

Źródło: badania własne

Pomiędzy rokiem 2009 a 2010 można zauważyć pewne różnice w strukturze inwestycji. W 2009 roku znacznie więcej firm (o 16%) inwestowało w maszyny o podobnych parametrach do posiadanych, natomiast liczba przedsiębiorstw inwestujących w maszyny ze względu na nowe technologie oraz licencje i patenty w obu latach była taka sama. W 2010 roku znacznie więcej przedsiębiorstw (o 22% więcej) inwestowało w nowe technologie oraz o 9% więcej inwestowało w poprawę jakości. Dodatkowo w 2010 roku 7% ankietowanych wdrażała system jakości. W 2010 roku również znacznie więcej firm inwestowało w informatyzację swoich przedsiębiorstw oraz modernizację biur.

Jak wykazano w podrozdziale 2 artykułu, w całym polskim sektorze MSP w latach 1999–2009 głównym źródłem finansowania inwestycji był kapitał własny wspierany w ograniczonym stopniu kredytem bankowym i leasingiem.

Podobnie jest w przypadku małopolskich mikroprzedsiębiorstw, zarówno w 2009, jak i 2010 roku głównym źródłem finansowania działalności inwestycyjnej był zysk zatrzymany i kapitał właścicieli. Ponadto w 2009 roku 6% respondentów pozyskało *venture capital*, czego w roku 2010 nie odnotowano (tab. 11).

Tabela 11

Własne źródła finansowania inwestycji w małopolskich mikroprzedsiębiorstwach w latach 2009–2010

Źródła finansowania	Odsetek mikroprzedsiębiorstw korzystających z kapitału własnego w %	
	2009 rok	2010 rok
Zysk	52	71
Kapitał właścicieli	42	75
<i>Venture capital</i>	6	0

Źródło: badania własne

Oprócz kapitałów własnych, w badanej grupie przedsiębiorcy wykorzystywali także środki unijne, ale wynika to ze specyfiki badanej populacji. Natomiast podobnie jak w przypadku przedsiębiorców z całego polskiego sektora MSP nieobjętych projektem UE, niewielka część korzystała z kredytów bankowych. Tylko niewielki odsetek uzyskał poręczenia kredytowe z funduszy poręczeń kredytowych oraz korzystał z pomocy inkubatorów przedsiębiorczości. Wyniki badań zamieszczono w tabeli 12.

Tabela 12

Obce źródła finansowania inwestycji w latach 2009–2010 w małopolskich mikroprzedsiębiorstwach

Źródła finansowania	Odsetek mikroprzedsiębiorstw korzystających z poszczególnych źródeł finansowania w %	
	2009	2010
Kredyt bankowy	32	14
Leasing	29	14
Factoring	0	0
Franchising	0	0
Fundusze UE	84	96
Poręczenia z funduszy poręczeń kredytowych	3	0
Fundusze pożyczkowe	3	0
Inkubator przedsiębiorczości	3	0
Inne	0	0

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych zaprezentowanych w tabeli 12 zarówno w 2009, jak i 2010 roku, w odniesieniu do obcych kapitałów, korzystano tylko z trzech źródeł finansowania inwestycji: kredytów bankowych, leasingu i środków unijnych.

W 2010 roku w porównaniu do 2009 znacznie mniej (o 18%) firm korzystało z kredytów bankowych, o 15% mniej finansowało inwestycje leasingiem. Nikt nie korzystał z finansowania *venture capital*, wsparcia poręczeń funduszy kredytowych oraz pomocy inkubatorów przedsiębiorczości.

Ze względu na problemy z pozyskaniem kredytów bankowych na prowadzenie działalności gospodarczej część przedsiębiorców, aby sfinansować planowane inwestycje, zaciąga kredyty bankowe dla osób fizycznych i przeznacza je na realizację inwestycji. Wyniki badań zamieszczono w tabeli 13.

Tabela 13

Odsetek przedsiębiorców realizujących inwestycje z kredytów bankowych dla osób fizycznych w latach 2009–2010

Korzystanie z kredytów bankowych dla osób fizycznych	Odsetek przedsiębiorstw korzystających z kredytów dla osób fizycznych w %	
	2009 rok	2010 rok
Korzysta	6	4
Nie korzysta	69	86
Ma taki zamiar	25	11

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych zaprezentowanych w tabeli 13, w 2010 roku mniej firm o 2% korzystało z tej formy kredytowania i również mniej o 14% miało zamiar pozyskania tych środków.

Z powyższej analizy wynika, że zarówno przedsiębiorstwa polskie, jak i małopolskie napotykają na problemy związane z pozyskaniem kredytów bankowych, dlatego też poniżej dokonano przeglądu funduszy poręczeń kredytowych, w celu określenia ich roli w przełamywaniu barier w dostępie małych i średnich przedsiębiorstw do kredytów bankowych.

4. Rola i znaczenie Funduszy Poręczeń Kredytowych w Polsce

Fundusze Poręczeń Kredytowych są nienastawionymi na zysk jednostkami parabankowymi, wspomagającymi lokalny rozwój społeczno-ekonomiczny. Fundusze świadczą pomoc finansową w formie poręczeń kredytowych dla młodych MSP, które wykazują charakter rozwojowy, posiadają płynność finansową, ale nie mają historii kredytowej oraz odpowiednich zabezpieczeń wymaganych przez banki.

Pierwsze fundusze poręczeniowe powstały w Polsce w latach dziewięćdziesiątych XX wieku w ramach programu Inicjatyw Lokalnych ze środków Unii Europejskiej (Phare). Obecnie w Polsce działają 53 fundusze tworzone głównie z inicjatywy władz samorządowych. Rok 2010 był okresem wzrostu aktywności

funduszy poręczeniowych w Polsce. Wzrosła łączna wartość kapitału poręczycielskiego wszystkich funduszy oraz liczba i wartość udzielonych poręczeń. Kapitały funduszy na koniec 2010 roku wyniosły ponad 992 mln złotych, czyli o 291 mln zł więcej niż w roku poprzednim. Wzrost ten w wartościach absolutnych był największy w historii polskich funduszy, trzykrotnie wyższy niż w roku 2009. Wartość kapitałów poręczeniowych prezentuje tabela 14.

Tabela 14

Wysokość kapitału funduszy poręczeniowych na koniec roku w latach 2002–2010

Lata	Wysokość kapitału funduszy poręczeniowych tys. zł	Dynamika zmian w %
2002	100 000	–
2003	180 000	80
2004	200 000	11
2005	300 000	50
2006	410 000	36,6
2007	600 000	46,3
2008	600 000	0
2009	700 000	16,6
2010	955 164	36,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [2]

Liczba poręczeń udzielonych przez wszystkie fundusze poręczeniowe w 2010 roku przekroczyła 7000 i była o 600, czyli ponad 15% większa niż w roku poprzednim. Największą dynamikę przyrostu można zauważyć w roku 2002, gdy liczba udzielonych poręczeń wzrosła o 200% w stosunku do roku poprzedniego. Dane na temat liczby udzielonych poręczeń oraz dynamikę zmian w latach 2000–2010 przedstawiono w tabeli 15.

Tabela 15

Liczba poręczeń udzielanych rocznie przez wszystkie fundusze

Rok	Liczba udzielonych poręczeń	Dynamika zmian w %
2000	300	–
2001	300	–

Tabela 15 cd.

Rok	Liczba udzielonych poręczeń	Dynamika zmian w %
2002	900	200
2003	1200	33
2004	2100	75
2005	2900	38
2006	4800	65,5
2007	5100	6,25
2008	5500	7
2009	6200	12
2010	7144	15

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [2]

Wartość poręczeń udzielonych w 2010 roku przewyższyła 869 mln zł i była o 75,2 mln (czyli o 9,4%) wyższa niż w roku poprzednim. Największa dynamika zmiany wartości udzielonych poręczeń miała miejsce w roku 2005, kiedy wartość poręczeń wzrosła o ponad 80% w stosunku do roku poprzedniego. Wartość udzielonych poręczeń oraz dynamikę zmian przedstawiono w tabeli 16.

Tabela 16

Wartość udzielanych rocznie poręczeń kredytowych przez wszystkie fundusze w Polsce w latach 2000–2010

Rok	Wartość udzielonych poręczeń tys. zł	Dynamika zmian w %
2000	10 000	–
2001	20 000	100
2002	30 000	50
2003	80 000	166
2004	110 000	37,5
2005	200 000	81,8
2006	390 000	95,0
2007	590 000	51,3

Tabela 16 cd.

2008	700 000	18,6
2009	794 000	13,4
2010	869 175	9,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie [2]

W zaprezentowanej tabeli można zauważyć duże różnice w zakresie wartości udzielonych poręczeń kredytów bankowych. Największe zmiany miały miejsce w latach 2005–2006. W latach 2005–2010 wartość udzielonych poręczeń wzrosła o 300%.

Analizując wartość kapitału pozostającego w dyspozycji funduszy, można zauważyć bardzo duże zróżnicowanie w tym zakresie. W grupie 47 funduszy udzielających poręczeń, przeciętna wartość kapitału wynosi 21,1 mln zł, jednak pięć największych funduszy posiada kapitał stanowiący 1/3 wszystkich kapitałów pozostających w dyspozycji wszystkich funduszy. Grupa 13 największych funduszy odpowiada za 2/3 wszystkich zgromadzonych środków. Jednocześnie sześć najmniejszych funduszy dysponuje kapitałem stanowiącym zaledwie 0,6% całości środków finansowych zgromadzonych przez te jednostki. Dokładne informacje na temat wartości kapitału, którym dysponują fundusze poręczeń kredytowych zawarto w tabeli 17.

Tabela 17

Wartość kapitału poręczeniowego pozostająca w dyspozycji funduszy według klas ich wielkości

Klasy wielkości funduszy według wysokości kapitału poręczeniowego mln zł	Liczba funduszy	Łączny kapitał w grupie funduszy tys. zł	Udział kapitału grupy funduszy w kapitale grupy ogółem	Przeciętna wartość kapitału w grupie funduszy tys. zł
Najmniejsze (do 2 mln zł)	7	7 845	0,8%	1 121
Małe (2 do 10)	11	67 983	6,9%	6 180
Średnie (10 do 12)	15	224 396	22,6%	14 960
Duże (20 do 50)	8	277 041	27,9%	34 630
Bardzo duże (pow. 50)	6	414 909	41,8%	69 151
Wszystkie fundusze	47	992 173	100	21 110

Źródło: [2]

W roku 2010 fundusze rozpatrzyły 8035 wniosków o udzielenie poręczeń kredytowych, z których 90,7% uzyskało decyzję pozytywną. Chociaż wskaźnik ten można uznać za wysoki, to w latach 2007–2008 wynosił on 94–95%. Odsetek zaakceptowanych pozytywnie wniosków oraz dynamikę zmian przedstawiono w tabeli 18.

Tabela 18

Odsetek zaakceptowanych wniosków o poręczenie

Lata	Odsetek wniosków zaakceptowanych w %	Dynamika zmian
2006	94	–
2007	95	1%
2008	94	–1%
2009	90,9	–3,1%
2010	90,7	–0,3%

Źródło: [2]

Jak wynika z zaprezentowanej powyżej tabeli, mimo że odsetek wniosków, które uzyskały pozytywną decyzję, jest wysoki, to od 2007 roku można zauważyć tendencję malejącą, która jest wynikiem zachowania ostrożności i realizowania polityki niskiego ryzyka, co z punktu widzenia funkcjonowania i stabilności funduszu jest korzystne i uzasadnione.

Fundusze małe i najmniejsze (w sumie stanowiące 28 podmiotów) udzieliły poręczeń o łącznej wartości 69 mln zł, czyli 8% wartości poręczeń udzielonych przez wszystkie fundusze. Natomiast fundusze duże i największe (17 funduszy) udzieliły poręczeń na łączną wartość 773 mln zł. Tylko dwa fundusze znalazły się w grupie podmiotów średniej wielkości. W sumie w 2010 roku wszystkie 47 funduszy poręczyło 7144 kredyty bankowe dla sektora MSP na łączną kwotę 869 mln zł. Średnio dla jednego funduszu wyniosła ona 18,5 mln zł (tab. 19).

Zdecydowana większość, bo 90% udzielonych poręczeń, stanowiła zabezpieczenie kredytów bankowych, tylko niespełna 6% stanowiło zabezpieczenie finansowe kredytów udzielanych przez fundusze pożyczkowe. Pozostałe poręczenia, udzielane głównie na rzecz urzędów pracy i dotyczące dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej, stanowiły 4% ogólnej liczby poręczeń w 2010 roku (tab. 20).

Tabela 19

Struktura poręczeń kredytowych udzielonych dla polskiego sektora MSP w 2010 roku

Wielkości funduszy według wysokości kapitału poręczeniowego w mln zł	Liczba funduszy	Łączna wartość poręczeń w grupie funduszy tys. zł	Udział wartości poręczeń grupy funduszy w wartościach poręczeń ogółem	Przeciętna wartość poręczeń w grupie funduszy zł
Najmniejsze (do 2 mln zł)	18	11 702	1,3%	650
Małe (2 do 10)	10	57 273	6,6%	5 727
Średnie (10 do 12)	2	27 035	3,1%	13 518
Duże (20 do 50)	13	463 093	53,3%	35 623
Bardzo duże (pow. 50)	4	310 072	35,7%	77 518
Wszystkie fundusze	47	869 176	100%	18 493

Źródło: [2]

Tabela 20

Poręczenia udzielone w 2010 roku według typu instytucji finansującej

Rodzaj instytucji finansującej	Liczba poręczeń		Wartość		Średnia wartość poręczenia
	sztuk	struktura	tys. zł	struktura	tys. zł
Ogółem	7 144	100%	869 175	100%	122
w tym na rzecz:					
banków	6 420	89,9%	834 728	96,0%	130
funduszy pożyczkowych	416	5,8%	27 367	3,1%	66
innych podmiotów	308	4,3%	7 079	0,8%	23

Źródło: [2]

W większości przypadków, bo aż w 80%, poręczenia dotyczyły kredytów obrotowych, a tylko 16% dotyczyło kredytów i pożyczek inwestycyjnych. Poręczenia na cele inwestycyjne objęły kwotę 179 128 tys. zł, co stanowiło 78%

wartości poręczeń w 2010 roku, a wartość poręczeń na cele obrotowe wyniosła 681 027 tys. zł, czyli 21%, inne poręczenia stanowiły 1% (9001 tys. zł). Wyniki zamieszczono w tabeli 21.

Tabela 21

Poręczenia udzielone w 2010 roku według przeznaczenia finansowania

Przeznaczenie finansowania	Wartość tys. zł	Struktura wg wartości	liczba	Struktura wg liczby	Średnia wartość tys. zł
Cele inwestycyjne	179 128	78%	1 166	80%	154
Cele obrotowe	681 027	21%	5 693	16%	120
Inne cele	9 002	1%	285	4%	32
Suma	869 157	100%	7 144	100%	122

Źródło: [2]

Najczęściej o poręczenie starają się przedsiębiorstwa z sektora usług i transportu (38%) oraz handlu (31% klientów funduszu). Trzynastę procent poręczeń trafiło do sekcji produkcja, a 11% do budownictwa. Strukturę poręczeń w układzie wartościowym i ilościowym przedstawiono w tabeli 22.

Tabela 22

Struktura poręczeń udzielonych w poszczególnych sektorach przedsiębiorstw, w 2010 roku, w układzie ilościowym i wartościowym

Sektor przedsiębiorstw	Struktura poręczeń w układzie wartościowym w %	Struktura poręczeń w układzie ilościowym w %
Usługi i transport	35	38
Handel	31	31
Produkcja	16	13
Budownictwo	12	11
Inne	6	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie

Największą część spośród liczby poręczeń udzielonych w 2010 roku stanowiły te najmniejsze (ponad 1/3) o wartości nieprzekraczającej 50 tys. zł. Co czwarte poręczenie miało wartość z przedziału od 50 tys. do 100 tys. zł. Tyle samo od

100 tys. do 250 tys. zł. Tylko 3% poręczeń przekroczyło poziom 0,5 mln zł. Zupełnie inaczej kształtuje się struktura udzielonych poręczeń ze względu na ich wartość. Poręczenia do 50 tys. zł, mimo że były najliczniejsze, wartościowo stanowiły tylko 8%, a najwięcej, bo 34% wartości wszystkich poręczeń udzielonych w 2010 roku, stanowiły poręczenia w przedziale od 100 tys. do 250 tys. zł. Szczegółowe dane na temat wartości i liczby udzielonych poręczeń zawarto w tabeli 23.

Tabela 23

Wartość oraz liczba poręczeń kredytowych udzielonych w 2010 roku

Wartość poręczenia tys. zł	Łączna wartość tys. zł	Struktura udzielonych poręczeń wg wartości	Liczba	Struktura udzielonych poręczeń wg liczby	Średnia wartość tys. zł
Do 50 000	73 925	8%	2654	37%	28
50 000 do 100 000	141 992	16%	1860	26%	76
100 000 do 250 000	292 193	34%	1834	26%	159
250 000 do 500 000	205 045	24%	596	8%	344
pow. 500 000	156 020	18%	200	3%	780
SUMA	869 175	100%	7144	100%	122

Źródło: [2]

Klientami funduszy są niemal wyłącznie firmy zatrudniające do 49 pracowników. W 2010 roku firmy mikro (zatrudniające do dziewięciu pracowników) otrzymały 70% wszystkich udzielonych poręczeń, a jednocześnie 54% ich wartości. Na firmy małe (zatrudniające od 10 do 49 pracowników) przypadła 1/4 poręczeń, co stanowiło 1/3 wartości poręczeń. Natomiast na firmy średnie zatrudniające (od 50 do 249 pracowników) przypadło 5% poręczeń, co stanowiło 13% wartości, a na firmy duże (zatrudniające powyżej 250 pracowników) przypadło tylko 0,003% udzielonych poręczeń. Z analizy przedstawionych wyników badań można wywnioskować, że wsparcie w zakresie poręczeń kredytowych jest kierowane do najmniejszych podmiotów, które mają największe problemy z pozyskaniem kredytów bankowych, głównie ze względu na brak historii kredytowej oraz odpowiednich zabezpieczeń finansowych. Dokładne wyniki badań na temat struktury udzielonych poręczeń kredytowych z podziałem na wielkości przedsiębiorstw zamieszczono w tabeli 24.

Tabela 24

Struktura udzielonych poręczeń wg wielkości przedsiębiorstwa w ujęciu wartościowym i ilościowym

Wielkość przedsiębiorstwa	Struktura udzielonych poręczeń wartościowo	Struktura udzielonych poręczeń ilościowo
Mikro	53,88%	70,37%
Małe	33%	24,7%
Średnie	13%	4,9%
Duże	0,12	0,03%

Źródło: opracowanie na podstawie [2]

5. Wnioski

Jak wynika z analizy danych zaprezentowanych w niniejszym artykule, w latach 1999–2010 polskie MSP napotykały na wiele barier utrudniających im realizowanie procesów inwestycyjnych. Jedną z nich była i jest bariera kapitałowa. W latach 1999–2010 korzystano tylko z trzech źródeł finansowania działalności operacyjnej i inwestycyjnej. Podstawowym źródłem finansowania inwestycji był i jest kapitał własny, który nie wystarcza na pokrycie wysokich kosztów inwestycji o charakterze innowacyjnym. Pozostałe dwa źródła to kredyt bankowy i leasing. Z przedstawionej analizy wyników badań można zauważyć, że maleje odsetek firm korzystających z kredytów bankowych. W latach 1999–2000 prawie 40% przedsiębiorców z tego sektora korzystało z tej formy finansowania inwestycji, a w roku 2009 już tylko mniej niż 9%, co z jednej strony może być odzwierciedleniem restrykcyjnej polityki banków wobec MSP, ze względu na kryzys gospodarczy z 2008 roku, a z drugiej głównymi powodami decyzji odmownych, jeśli chodzi o złożone wnioski kredytowe, są: brak odpowiedniej, najczęściej 3-letniej historii kredytowej oraz brak odpowiednich zabezpieczeń kredytu bankowego. W drugiej połowie 2010 roku odsetek MSP korzystających z tej formy finansowania wzrósł do 30%.

Podobne wnioski można wysnuć z analizy przeprowadzonej wśród małopolskich mikroprzedsiębiorstw. W tej grupie przedsiębiorstw również głównym źródłem finansowania inwestycji był i jest kapitał własny, w tym zysk zatrzymany. W porównaniu z całym sektorem MSP w 2009 roku o 50% więcej przedsiębiorców korzystało z kredytów bankowych, ale w 2010 można zauważyć tenden-

cję odwrotną. Niewielki procent przedsiębiorców wykazał, że współpracował z funduszami poręczeń kredytowych i pozyskał poręcznie kredytu bankowego. W związku z tym, że w grupie małopolskich mikroprzedsiębiorców dominującą formą prawną jest osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą, część z nich na cele inwestycyjne wykorzystywała kredyty bankowe dla osób fizycznych, a jedna czwarta ma taki zamiar w przyszłości.

W niniejszym artykule podjęto próbę określenia roli funduszy poręczeń kredytowych w przełamywaniu bariery pozyskania kredytów bankowych na cele inwestycyjne przez małych i średnich przedsiębiorców.

Z analizy zamieszczonych danych wynika, że kapitał funduszy wzrósł bardzo istotnie z 100 000 tys. zł w 2002 roku do 955 164 tys. w 2010 r. Największą dynamikę wzrostu kapitału o ponad 36% można zauważyć w 2010 roku w porównaniu z rokiem poprzednim. Rośnie również liczba udzielonych poręczeń. W 2010 roku poręczono 7144 kredyty o wartości przekraczającej 869 000 zł. Z analizy danych zawartych w tabeli 15 wynika, że co roku począwszy od 2000 r. wzrasta liczba beneficjentów.

Jak wynika z danych Krajowego Stowarzyszenia Funduszy poręczeniowych, fundusze są znacznie zróżnicowane pod względem wartości posiadanego kapitału (tab. 16) Najwięcej jest funduszy średnich – 15, posiadających kapitał w przedziale od 10 do 12 mln zł. Funduszy dużych z kapitałem powyżej 50 mln zł jest sześć i siedem funduszy najmniejszych z kapitałem poniżej 2 mln zł (tab. 17).

W roku 2010 fundusze rozpatrzyły ponad 8000 wniosków, z czego ponad 90% uzyskało pozytywną decyzję. W ostatnich trzech latach odsetek pozytywnie rozpatrzonych wniosków nieznacznie maleje. W 2007 roku wynosił 94%.

Struktura udzielonych poręczeń ze względu na cel przeznaczenia finansowania nie odzwierciedla struktury udzielanych kredytów bankowych. Do 2010 roku większość przedsiębiorców korzystała z kredytów obrotowych, a w 2010 roku 80% poręczeń kredytowych dotyczyło kredytów na cele inwestycyjne. Najczęściej o poręczenie starały się przedsiębiorstwa z sektora usług i transportu oraz handlu.

Dowodem na to, że analizowane fundusze współpracują głównie z MSP jest fakt, że najwięcej poręczeń uzyskały, w 2010 roku, mikroprzedsiębiorstwa (ponad 70%), a w dalszej kolejności małe przedsiębiorstwa (24%). Przedsiębiorstwa duże stanowiły zaledwie 0,03% beneficjentów.

Z powyższej analizy można zatem wywnioskować, że w 2010 roku nastąpił dynamiczny rozwój działalności funduszy poręczeń kredytowych i jeśli ta tendencja zostanie utrzymana w kolejnych latach, to ich działalność powinna się przyczynić do zmniejszenia barier związanych z pozyskaniem kredytów na cele inwestycyjne w polskim sektorze małych i średnich przedsiębiorstw.

Literatura

- [1] Duda J., *Decyzje inwestycyjne przedsiębiorstw polskich z sektora MSP*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław 2009.
- [2] Krajowe Stowarzyszenie Funduszy poręczeniowych, *Raport o stanie funduszy doręczeniowych w Polsce – stan na dzień 31.12.2010*, Warszawa, 2011.
- [3] Krajowe Stowarzyszenie Funduszy Poręczeń Kredytowych (www.ksfp.org.pl z dnia 12.11.2011).
- [4] Monitoring kondycji sektora MSP, PKPP Lewiatan, Warszawa 2006.
- [5] Monitoring sektora MSP, PKPP Lewiatan, Warszawa 2004.
- [6] Monitoring sektora MSP, PKPP Lewiatan, Warszawa 2009.
- [7] *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2006–2007*, (red.) Żołnierski A., Zadura-Lichota P., Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2008.
- [8] *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2009.
- [9] *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2008–2009*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010.
- [10] Starczewska-Krzysztozek M., *Bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, „infos”, Biuro Analiz Sejmowych, nr 4, 2008.
- [11] *Trendy rozwojowe sektora MSP w ocenie przedsiębiorców w drugiej połowie 2010 roku*, MG DPiA, nr 1/2011.
- [12] Witryna internetowa Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości: www.parp.gov.pl